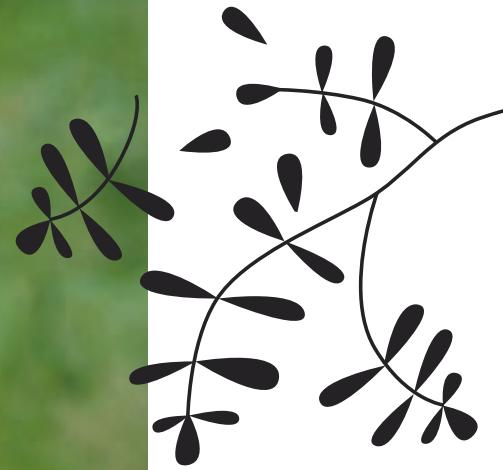

miljömålen

I KORTHET...

Till dig som ska läsa

Miljömålsrådet har ansvar för att följa utvecklingen av Sveriges sexton nationella miljökvalitetsmål. Denna skrift ger en kort överblick över miljömålen och sammanfattar rådets andra utvärdering: *Miljömålen – nu är det bråttom! Miljömålsrådets utvärdering av Sveriges miljömål 2008*. Syftet med utvärderingen är att ge underlag till regeringens miljömålsproposition och Sveriges fortsatta arbete för en bättre miljö.

Skriftens första del ger en introduktion till miljömålen och det samhällsövergripande arbete som pågår för att nå dem. I del två får du som läsare en överblick över läget för samtliga miljökvalitetsmål. Förslag till nya eller förändrade delmål redovisas kortfattat.

Del tre summerar Miljömålsrådets förslag till åtgärder för att nå målen, och ger exempel på styrmedel inom ramen för tre åtgärdsstrategier. På omslagets insida (bak) kan du läsa mer om förslagets fortsatta väg mot beslut för en bättre miljö.

Teckenförklaring till bedömningar av miljökvalitetsmålen

Se sidorna 8-24.

Smilisar för miljökvalitetsmålen

Målet bedöms kunna nås inom tidsramen

Målet är möjligt att nå inom tidsramen om ytterligare åtgärder sätts in

Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå inom tidsramen även om ytterligare åtgärder sätts in

Trendpilar för miljökvalitetsmålen

Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv

Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön

Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är negativ

Mål för bättre miljö

I Sverige har vi satt upp mål för hur vi vill att framtidens miljö ska se ut. Målen är beslutade av riksdagen och syftar till att de stora miljöproblemen i Sverige ska vara lösta till år 2020.

Sveriges sexton miljökvalitetsmål beskriver det tillstånd för miljön som är hållbart på lång sikt. De är ett löfte till framtida generationer

om frisk luft, hälsosamma livsmiljöer och rika naturupplevelser.

Arbetet för att nå målen följer en fast struktur med regelbunden uppföljning, utvärdering och förslag till förändringar. Utvärderingarna ger viktig information om läget för Sveriges miljö och anger vilka åtgärder och prioriteringar som krävs för att miljötillståndet ska förbättras.

Målen har nu använts som riktmärken för miljöarbetet i snart tio år. Även om utvecklingen i många fall går åt rätt håll återstår stora utmaningar: mer än hälften av målen bedöms inte kunna nås till 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Fler behöver göra mer om barn och ungdomar ska få uppleva den miljökvalitet som målen avser.

En utmaning för alla!

Miljömålssystemet fördelar arbetet för att lösa de viktigaste miljöproblemen mellan olika aktörer och beslutsnivåer i samhället. Målen ger underlag för prioriteringar och åtgärder, och gör det möjligt för alla att ta ansvar och dra åt samma håll.

Miljömålen beskriver den kvalitet vi vill att miljön ska ha. De visar vad hållbar utveckling innebär med hänsyn till vad natur och ekosystem tål – de utgör den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Därmed är målen en viktig utgångspunkt i arbetet för både en bättre miljö och ett hållbart samhälle. De är inte lagstadgade men anger inte desto mindre riktningen för hela samhällets arbete för en bra miljö.

Nationella mål...

De nationella miljökvalitetsmålen beslutades av riksdagen i april 1999. I dag har Sverige mål för miljökva-

liteten inom sexton olika områden, dessutom pågår arbete med de målövergripande frågorna kulturmiljö, hälsa och fysisk planering och hushållning. Målen ska nås till år 2020 – inom en generation från att de beslutades (år 2050 när det gäller klimatmålet).

Alla miljökvalitetsmål har särskilda delmål som preciserar vad som behöver göras till en viss tidpunkt om de ska kunna nås. Till exempel att en typ av miljöfarliga utsläpp ska ha minskat till en viss nivå senast år 2010. Totalt finns cirka 70 delmål kopplade till de sexton miljökvalitetsmålen.

...regionala mål...

De nationella målen har anpassats och konkretiserats på regional nivå. I dag har alla Sveriges län regionala miljömål. Länsstyrelserna arbetar för att miljömålen ska få genomslag i länet och följer upp hur utvecklingen går. De har en betydande roll som motor och samordnande kraft i det regionala arbetet, och ska också ge kommunerna underlag och stöd när det gäller lokala mål och åtgärdsprogram. De regionala målen är viktiga inte minst i arbetet med att ta fram regionala utvecklings- och tillväxtprogram samt strukturfondsprogram.

...och lokala mål

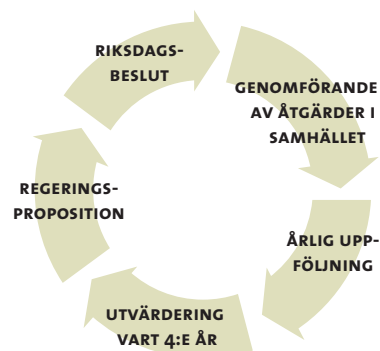
Allt fler kommuner anpassar de nationella och regionala miljömålen till de lokala förutsättningarna och låter

miljömålen vägleda den kommunala politiken för hållbar utveckling. Som ansvariga för fysisk planering av mark, vatten och bebyggd miljö har kommunerna stora möjligheter att styra utvecklingen. De är också ansvariga för andra verksamheter med betydelse för miljökvalitetsmålen. De utövar tillsyn av till exempel kemiska produkter enligt miljöbalken och beviljar tillstånd för enskilda avloppsanläggningar och för viss typ av miljöfarlig verksamhet.

Uppföljning och utvärdering

Miljömålen följs upp varje år. För att bedöma om miljöarbetet går i rätt riktning används ett antal indikatorer som speglar utvecklingen för de olika miljökvalitetsmålen och delmålen. Indikatorerna bygger på regelbundna

miljömålsprocessen

Arbetet med att följa upp och utvärdera miljökvalitetsmålen, föreslå reviderade och nya mål samt besluta och genomföra åtgärder så att miljökvalitetsmålen nås bedrivs kontinuerligt och systematiskt.

MILJÖKVALITETSMÅLENS SYFTE ÄR ATT:

- främja människors hälsa
- värna den biologiska mångfalden och naturmiljön
- ta till vara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- trygga en god hushållning med naturresurserna

provtagningar, enkäter och andra studier om tillståndet i miljön.

Vart fjärde år görs en större utvärdering av miljömålsarbetet. Med hjälp av centrala myndigheter, länsstyrelser och olika organisationer tar Miljömålsrådet då fram förslag på nya eller reviderade delmål och åtgärder för att nå uppsatta mål. Förslagen lämnas till regeringen och bildar underlag för beslut inom olika politikområden. Alla förslag till nya och förändrade delmål beslutas av riksdagen.

Målsansvariga myndigheter

Regeringen har utsett sju myndigheter som ansvarar för de sexton nationella miljö kvalitetsmålen, samt tre myndigheter som ansvarar för de målövergripande frågorna (se ruta). De ska verka för att målen nås och att övergripande miljö målsfrågor beaktas. Regeringen har också utsett länsstyrelserna till regionalt ansvariga myndigheter.

För att ytterligare integrera miljö målen i hela samhället har ett antal myndigheter dessutom fått ett särskilt sektorsansvar för miljö målsarbetet, allt enligt principen att varje samhällssektor ska ta sitt ansvar för miljöfrågorna. Exempel på myndigheter med särskilt sektorsansvar är Energimyndigheten, Vägverket och Konsumentverket.

Gemensamma insatser

Arbetet med att nå miljö målen är ett stort samarbete där alla i samhället behöver delta. Det miljö arbete som sker inom näringslivet har stor betydelse. Miljöorganisationer och andra intresseorganisationer kan bilda opinion och skapa förståelse för de ansträngningar som behövs för att miljö målen ska kunna nås. Enskilda

MYNDIGHETER MED MILJÖMÅLSANSVAR:

Miljö kvalitetsmål

NATURVÅRDSVERKET

Begränsad klimatpåverkan
Frisk luft
Bara naturlig försurning
Skyddande ozonskikt
Ingen övergödning
Levande sjöar och vattendrag
Hav i balans samt levande kust och skärgård
Myllrande våtmarker
Storslagen fjällmiljö
Ett rikt växt- och djurliv

KEMIKALIEINSPEKTIONEN

Giftfri miljö

STATENS STRÅLSKYDDSIKSTITUT

Säker strålmiljö

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

Grundvatten av god kvalitet

SKOGSSTYRELSEN

Levande skogar

JORDBRUKSVERKET

Ett rikt odlingslandskap

BOVERKET

God bebyggd miljö

Övergripande miljö målsfrågor

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Kulturmiljön

SOCIALSTYRELSEN

Hälsofrågor

BOVERKET

Fysisk planering och hushållning med mark och vatten samt byggnader

medborgare kan göra stora insatser vid valet av till exempel resor, bostäder och mat.

Miljö målsrådet samordnar

Miljö målsrådet har utsetts av regeringen och består av företrädare för centrala myndigheter och länsstyrelser. Representanter för kommuner, organisationer och näringsliv är knutna till rådet som experter. Rådet samordnar arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen, följer upp hur utvecklingen mot målen går och rapporterar till regeringen. Miljö målsrådet har sitt kansli vid Naturvårdsverket.

”Effektivare miljöarbete med miljömål”

Miljömålen effektiviserar och samordnar miljöarbetet i samhället. De återkommande utvärderingarna har en nyckelroll.

– Här fogas tiotusentals mätningar och analyser samman till en gripbar bild av hur miljön utvecklas i Sverige, säger Miljömålsrådets ordförande Bengt K Å Johansson.

När miljö kvalitetsmålen antogs 1999 fogades nära 200 delvis överlappande mål på miljöns område samman till ett system, miljömålssystemet. Det ger oss överblick och visar hur olika miljöfrågor hänger ihop.

– De viktigaste miljöproblemen har identifierats och försetts med tydliga och pedagogiska mål som visar vad vi behöver åstadkomma. Det gör att alla kan ta till sig målen och se sin roll i arbetet, förklarar Bengt K Å Johansson.

Miljömålssystemet har fört natur- och kulturmiljöfrågor närmare varandra och givit många miljöfrågor en tydligare innebörd.

– Vi har fått ökad respekt för naturens komplexitet och sårbarhet. Miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv* har till exempel satt fokus på den biologiska mångfaldens betydelse och lagt ribban för vad som krävs om inte arter och hela livsmiljöer för djur och växter ska försvinna.

Bättre samordning

Miljömålen effektiviserar miljöarbetet genom att tydliggöra och visa

på samband. De bidrar också till en bättre samordning mellan myndigheter. Bengt K Å Johansson vill lyfta fram den breda samverkan om förslagen till åtgärder inom energi- och transportområdet från utvärderingen av målen 2008 som exempel. Sex myndigheter står här bakom nära 50 förslag till nya eller förändrade styrmedel för att spara energi och minska utsläppen av bland annat koldioxid (se sidan 26).

– Målen bidrar också till att Sveriges kommuner i dag jobbar mer strategiskt med miljöfrågor och hållbar utveckling, anser ordföranden. Många kommuner har omsatt miljö kvalitetsmålen i lokala mål som i sin tur ligger till grund för till exempel översiktsplaner och trafikplaner.

Mål med potential

Inom näringslivet arbetar man ofta med miljö- och hållbarhetsfrågor via certifiering och miljöledningssystem. Men även här har miljömålen genom sin pedagogiska struktur potential att ge miljöarbetet slagkraft och öka engagemanget bland både anställda och kunder, menar Bengt K Å Johansson.

Att förklara vad enskilda kan göra för att miljö kvalitetsmålen ska nås är en utmaning för framtiden. Avståndet mellan den egna insatsen och målet får inte vara för långt.

– Det är viktigt att alla ser att det finns mycket man kan göra för att förbättra miljön som konsument av varor och tjänster, avrundar Bengt K Å Johansson.

Miljö tillståndet följs regelbundet upp med olika undersökningar som ger underlag för åtgärder i arbetet för att nå miljö kvalitetsmålen.

”Regionala miljömål bidrar till nationella mål”

– Skarpa regionala mål kan ge rejäla bidrag till uppfyllandet av de nationella målen och leda till både

lokala miljöförbättringar, säger Eva Eriksson, landshövding i Värmlands län.

Det regionala miljömålsarbetet ger skjuts åt miljöarbetet både lokalt och nationellt. Här anpassas och preciseras de nationella miljömålen till förutsättningarna för länet och dess kommuner.

– I Värmland är 42 av delmålen regionala anpassningar till de nationella delmålen, förklarar Eva Eriksson. De har i princip samma målformulering, men har justerats vad gäller halter, krav eller tidpunkter.

Värmländsk prägel

Länsstyrelsens engagemang inom vattenvård och biologisk mångfald märks i miljömålsarbetet, bland annat genom ett eget delmål om bedömning av restaureringsbehov i vattendragen. För miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö ligger ambitionsnivån ett snäpp högre jämfört med nationella målsättningar, länet har bland annat ett eget delmål om kvalitet på slam från avloppsanläggningar. Bland övriga länsegna delmål med koppling till miljö kvalitetsmålen finns mål

Vattenfrågor är prioriterade i Värmlands miljömålsarbete. Här Sockerslottet i centrala Karlstad med Klarälven i förgrunden.

om åtgärdsprogram för klarälvslax (Levande sjöar och vattendrag) samt stopp för skogsbilvägar över våtmarker med höga natur- och kulturvärden (Myllrande våtmarker) senast år 2010.

Mötesplatser viktiga

Landshövding Eva Eriksson vill också slå ett slag för den regionala nivån som en mötesplats för bred dialog om miljömålen. I Värmland hölls omfattande hearings och seminarier inför beslutet i januari 2008 om nya regionala miljömål för länet. Hon är säker på att samtalen med näringsliv, kommuner och organisationer om miljömål och vad som måste göras ger effekt. Miljöarbetet intensifieras på många håll runt om i länet.

– Vi har lång väg att gå, men samtidigt händer mycket positivt för miljön. Länets kommuner genomför en rad åtgärder som bidrar till måluppfyllelse. De stora industrierna i länet jobbar effektivt med energi-

MILJÖMÅL I VÄRMLAND

Värmlands miljö mål omfattar 14 miljö kvalitetsmål och 77 delmål (länet berörs inte av miljö målen Hav i balans samt levande kust och skärgård och Storslagen fjällmiljö). Utvärderingar visar att det kommer att vara något lättare att nå målen för Frisk luft och Ingen övergödning i Värmland än för landet som helhet. Även bedömningen för God bebyggd miljö är mer positiv. Trots det kommer även dessa mål att kräva ytterligare åtgärder för att målen ska nås före år 2020.

besparingar och bara pappersföretaget Skoghalls Bruks konvertering från oljeeldning gjorde att hela Värmlands tidigare regionala miljö mål för koldioxidutsläpp i ton kunde uppfyllas.

”Ett lyft för miljöarbetet i Hudiksvall”

– Att ta fram lokala miljömål skapar dialog och engagemang för miljöfrågorna bland invånare och företagare i

kommunen, säger Rigmor Angel, kommunekolog i Hudiksvall. Det lokala näringslivet kan gynnas på köpet.

I juni 2008 väntas kommunfullmäktige klubba Hudiksvalls kommuns mål för den lokala miljön. Man blir då en i den dryga tredjedel av Sveriges kommuner som antagit egna lokala miljömål utifrån de nationella eller regionala målen.

Rigmor Angel berättar att miljömålen tagits fram i arbetsgrupper där det lokala näringslivet och olika intresseorganisationer deltagit. Till sin hjälp har hon haft en styrgrupp med representanter för politiska partier och nämnder. På så sätt har man fått en bred förankring både politiskt

och bland invånarna för det som ska uppnås och hur det ska ske.

– Det har tagit tid – ett par år – men nu kan alla känna att de varit med, konstaterar hon. Risker för att måldokumentet bara ska bli stående i pärmar minskar.

Eniga politiker

Rigmor Angel tycker att miljömålen givit status åt det kommunala miljöarbetet. I dag finns en politisk enighet om att genomföra de åtgärder som krävs för att målen ska kunna nås. Och flera tidigare motsättningar har försvunnit:

– Ett klassiskt område i den kommunala verksamheten som ofta ställs mot miljöåtgärder är vård-skola-omsorg; därifrån får inga pengar tas. Men allt fler inser nu att arbetet för att nå miljömålen också är ett sätt att jobba med dessa frågor.

I Hudiksvall har kommuninvånare och politiker arbetat fram miljömål tillsammans. Det har tagit tid men gör att fler känner ansvar för att målen nås. Sjöbodarna vittnar om tider då fisket var viktigt för orten.

Företagare gynnas

Även inställningen att miljöarbete är ett hinder för lokal företagsutveckling och nya arbetstillfällen håller på att ändras, tycker Rigmor Angel. Hon framhåller att miljösmål faktiskt kan gynna ortens egna företagare; så kan till exempel mål för att minska behovet av transporter leda till att man anlitar fler lokala leverantörer.

– I dag ser man miljöarbetet som en tillväxtfaktor; ett tecken på att man är en modern kommun. Sånt är viktigt för att locka till sig nya företag och invånare!

MILJÖMÅL I HUDIKSVALL

Hudiksvalls kommun har tagit fram 46 lokala miljömål. De handlar bland annat om att öka andelen miljöbilar i kommunens bilpark, ta bort vandringshinder och på andra sätt förbättra möjligheterna för naturliga fiskbestånd i vattendragen, öka kommunens inköp av ekologiska livsmedel och att samtliga bostäder i kommunen, alltså även privatägda, ska byta till förnybara bränslen för uppvärmning.

9 av 16 svåra att nå

Utvecklingen i miljön går i flera fall åt rätt håll. Men tempot är inte tillräckligt högt. Fler än hälften av miljökvalitetsmålen bedöms som mycket svåra eller inte möjliga att nå i tid. Det konstaterar Miljömålsrådet i 2008 års uppföljning av miljömålen.

Tillståndet i Sveriges miljö är bekymmersamt på flera områden. Nio av de sexton miljökvalitetsmålen är svåra eller inte möjliga att nå i tid. Särskilt allvarligt är läget för klimatmålet där utvecklingen går åt fel håll trots att de svenska utsläppen har minskat. Även tillståndet i våra hav är oroande. För miljökvalitetsmålet Levande skogar finns visserligen positiva tendenser, men målet bedöms ändå som mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020. Målet God bebyggd miljö har fått en

ändrad bedömning och blir även det mycket svårt eller inte möjligt att nå i tid.

Varför når vi inte målen?

Det finns flera orsaker till att miljökvalitetsmålen blir svåra att nå. De flesta mål är starkt beroende av samhällsutvecklingen i både Sverige och omvärlden. I flera fall hinner målen inte nås eftersom det tar lång tid för naturen att återhämta sig från skador. I andra fall nås de inte eftersom tillräckliga åtgärder för att komma till rätta med olika miljöproblem inte har genomförts.

Insatser ger resultat

Det finns också ljuspunkter i arbetet för att nå miljökvalitetsmålen. Ett exempel på att insatser ger resultat

är målet om skyddande ozonskikt, som tack vare framgångsrikt internationellt samarbete nu bedöms vara möjligt att nå.

Jämfört med hur det ser ut för miljökvalitetsmålen är bilden för delmålen mer positiv. Ett antal delmål har redan nåtts. Ytterligare ett trettiotal delmål bedöms kunna nås till måläret, men för många krävs fler och mer kraftfulla åtgärder.

För att öka möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen föreslår Miljömålsrådet att flertalet av delmålen revideras och skärps. Därutöver föreslås 19 nya delmål som berör till exempel utsläpp från sjöfart, ekologisk produktion och tätortsnära natur. Dessutom presenteras ett stort antal förslag till åtgärder och styrmedel, se sidan 25.

På följande sidor kan du läsa om läget för Sveriges sexton miljökvalitetsmål samt huvuddragen i Miljömålsrådets förslag till nya delmål. De fullständiga lägesbeskrivningarna för miljökvalitetsmålen och deras delmål finns att läsa på Miljömålsportalen, www.miljomal.nu. Där hittar du också rådets rapport "Miljömålen – nu är det bråttom" med alla förslag till nya eller förändrade delmål.

Sveriges miljö kvalitetsmål – läget i korthet

Smilisar och trendpilar förklaras på omslagets insida (fram).

MILJÖKVALITETSMÅL

Prognos
för år 2020

Trend

Faktorer som påverkat bedömningen

	Begränsad klimatpåverkan*			För att klara målet måste de globala utsläppen av växthusgaser börja minska inom 10–15 år, halveras till år 2050 och vid slutet av seklet vara nära noll. De senaste 35 åren har utsläppen globalt ökat med 70 % och bedöms fortsätta att öka kommande 20–30 år.
	Frisk luft			Luftföroreningar orsakas bl.a. av gamla fordon, ökat trafikarbete, vedeldning och dubbdäck. Negativa hälso- och miljöeffekter av föroreningarna finns kvar år 2020. Trenden mot förbättrad luftkvalitet i tätorterna har avstannat.
	Bara naturlig försurning			Svavel- och kväveutsläpp från land i Europa har minskat kraftigt, men inte tillräckligt. Faktorer som bidrar till minskningen i Sverige är svavelskatt och avgaskrav på fordon. Sjöfartens utsläpp ökar. Ökat skogsbruk kan ge ökad försurning.
	Giftfri miljö			Den diffusa spridningen av farliga ämnen från varor och processer är svår att bemästra till 2020. Produktionen av varor och kemikalier ökar, särskilt i länder där kemikaliekontrollen är svag. REACH är ett viktigt steg mot målet, men ytterligare åtgärder krävs.
	Skyddande ozonskikt			Målet bedöms för första gången kunna nås. Den svenska avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen går enligt plan, men ämnena finns fortfarande kvar i vissa produkter och varor. Halterna minskar i de övre luftlagren tack vare framgångsrikt internationellt arbete.
	Säker strålmiljö			Utsläppen av radioaktiva ämnen är begränsade. Det är svårt att förändra människors beteende så att antalet hudcancerfall minskar. Däremot bedöms nu delmålet för elektromagnetiska fält nås, eftersom riskerna kartläggs och åtgärdas.
	Ingen övergödning			Svenska utsläpp av fosfor- och kväveföreningar och ammoniak har minskat. Större delen av belastningen på hav och skogsmark kommer från andra länder. Återhämtningstiden i naturen är lång.
	Levande sjöar och vattendrag			De areella näringarnas hänsyn behöver öka. Arbetet med att bevara kultur- och naturmiljöer går för sakta. Förutsättningarna för ekologisk restaurering har förbättrats. Vattenförsörjningsplaner saknas ofta. Många arter hotas. Främmande arter är ett problem.
	Grundvatten av god kvalitet			Grundvatten påverkas bl.a. av jordbruk, tätorter, förorenad mark, väghållning, för stora uttag. Uppföljning av påverkan är bristfällig, och många vattentäkter saknar adekvat skydd. Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram bedöms kunna bidra till att målet nås.
	Hav i balans samt levande kust och skärgård			Utsläppen av näringsämnen minskar, men övergödningen minskar inte lika tydligt. Situationen för torsk- och ålbestånden är kritisk. Exploateringsstrycket ökar på kusterna och i öppet hav, liksom risken för oljeutsläpp. Den skyddade arealen ökar marginellt.
	Myllrande våtmarker			Bevarande och återskapande av våtmarker går långsamt framåt. Hänsynen måste bli bättre, främst inom skogsbruket. Positivt är att myrskyddsplanen har reviderats samt att arbetet med Natura 2000, vattenförvaltning och åtgärder för hotade arter rullar på.
	Levande skogar			Bilden är splittrad. Flera förutsättningar för biologisk mångfald som död ved, grova träd och äldre lövrik skog går åt rätt håll. Samtidigt avverkas skogar med höga naturvärden, och skogens kulturlämningar skadas. Skogsresursen nyttjas intensivt.
	Ett rikt odlingslandskap			Natur- och kulturvärden hotas av både igenväxning och intensifiering av jordbruket. Jordbrukspolitikens satsningar på miljöåtgärder samt företags- och landsbygdsutveckling har stor betydelse för möjligheterna att nå målet.
	Storslagen fjällmiljö			Renbete krävs för att upprätthålla landskapets unika värden. Antalet renar har minskat. Körspår från terrängfordon har ökat obetydligt. Andelen terrängfordon med låg bullernivå ökar. Fjällens kulturmiljöer skyddas inte i tillräcklig omfattning.
	God bebyggd miljö			Byggnader och bebyggelsestrukturer har lång livslängd, så dagens problem dröjer kvar länge. Det medför att målet blir mycket svårt att nå till 2020. Buller och dålig inomhusmiljö ger stora hälsoproblem. Kulturvärden skyddas inte i tillräcklig omfattning.
	Ett rikt växt- och djurliv			Förlusten av biologisk mångfald, både arter och ekosystem, fortsätter trots vidtagna åtgärder. Flera vanliga arter minskar, t.ex. fåglar i jordbrukslandskapet. Läget för hotade arter har försämrats. Nyttjandet av många biologiska resurser är inte hållbart.

* målår 2050 i en första etapp

Begränsad klimatpåverkan

MILJÖKVALITETSMÅL ETT Halten av växthusgaser i atmosfären skall i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet skall uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

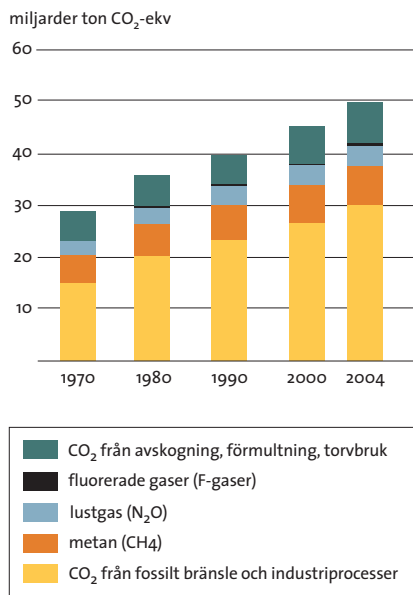
Miljömålsrådets bedömning

Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2050. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är negativ.

Halten av växthusgaser fortsätter att öka i atmosfären. De globala utsläppen har ökat med 70 procent de senaste 35 åren och bedöms öka snabbare kommande 20–30 år om

Uppskattade globala utsläpp av växthusgaser 1970–2004

De globala utsläppen av olika växthusgaser ökar snabbare under 2000-talet jämfört med tidigare.

inga ytterligare åtgärder genomförs för att begränsa utsläppen.

Det är främst utsläppen av koldioxid från användningen av fossila bränslen för energiproduktion och transporter som ökat. Även avskogningen i världen bidrar till den ökade koldioxidhalten i atmosfären.

För Sveriges del har utsläppen av växthusgaser minskat. Under perioden 1999–2006 har utsläppen legat under 1990 års nivå med i genomsnitt 4,5 procent. Det svenska delmålet för perioden 2008–2012 är att de årliga utsläppen i genomsnitt ska vara minst 4 procent lägre än 1990.

Vad krävs för att nå målet?

Utsläppsbegränsningar behöver genomföras under hela detta sekel för att målet ska kunna klaras. EU har antagit ett långsiktigt klimatmål som anger att jordens medeltemperatur får öka högst två grader över förindustriell nivå. För att klara tvågradersmålet behöver industriländerna minska sina utsläpp med 30–40 procent till år 2020 och med 75–90 procent till år 2050 jämfört med utsläppen år 1990.

Viktiga faktorer för att nå Begränsad klimatpåverkan är utveckling av energieffektivare tekniker och teknik för avskiljning och lagring av koldioxid, ökad andel förnybar

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Utsläpp av växthusgaser	2008/2012

energi, överföring av energieffektiv teknik och teknik för förnybar energi till utvecklingsländer samt minskad avskogning.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål införs som är i överensstämmelse med den parlamentariska Klimatberedningens förslag om mål för svenska utsläpp av växthusgaser på medellång sikt (2020). Befintligt delmål behålls oförändrat.

Frisk luft

MILJÖKVALITETSMÅL TVÅ Luften skall vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

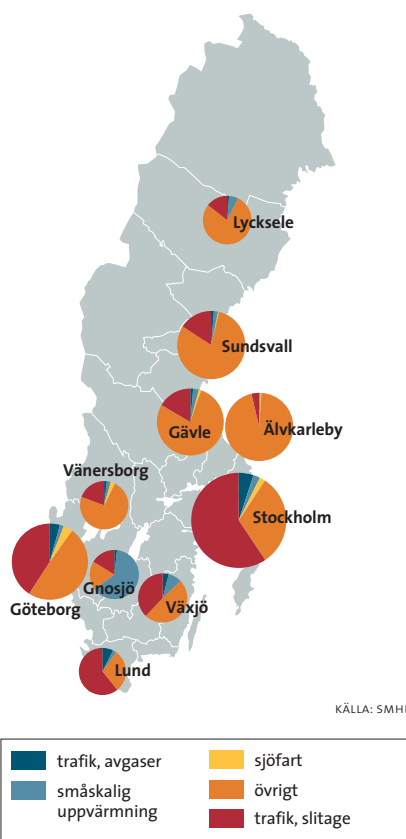
Miljömålsrådets bedömning

☹️ ➡️ *Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.*

Luftföroreningar fortsätter att påverka hälsa och miljö negativt. Någon förbättring av luftkvaliteten i svenska tätorter har inte uppmätts under 2000-talet. Värst är problemen i större städer, i vissa områden i södra Sverige samt i delar av Norrland som påverkas av inversion (väderläge då avgaser och andra luftföroreningar blir kvar i marknivå).

Luftföroreningar orsakas bland annat av gamla fordon, ökat trafikarbete, vedeldning och dubbdäck. Miljökvalitetsmålet Frisk luft bedömdes så sent om 2006 som möjligt att nå med ytterligare åtgärder. Den nuvarande mer pessimistiska bedömningen grundar sig på ökade kunskaper om miljö- och hälsoriskerna med framför allt partiklar. Den avstannade positiva trenden för

Utsläpp av partiklar (PM₁₀) från olika källor i ett antal svenska tätorter

Slitage orsakat av dubbdäck är en viktig källa till utsläpp av partiklar på de platser i Sverige där utsläppen är störst.

kvävedioxid och ökade bakgrundshalter för marknära ozon är också bidragande faktorer. Däremot klaras delmålen för minskade utsläpp av flyktiga organiska ämnen (VOC) och svaveldioxid.

Vad krävs för att nå målet?

De största problemen för att nå Frisk luft är svårigheterna att minska halterna av partiklar, kvävedioxid och marknära ozon. För få lokala åtgärder har genomförts för att minska halterna av luftföroreningar i tätorterna.

En stor del av luftföroreningarna i Sverige kommer från källor utanför landets gränser. Betydligt mer globalt samarbete behövs för att minska utsläppen av ozonbildande ämnen och fina partiklar. Ytterligare styrmedel och åtgärder för att byta ut gamla pannor och installera ackumulator-tankar bedöms av flera län vara nödvändiga för att målet ska kunna nås.

Viktiga faktorerna som påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet är transportsektorns utveckling, det internationella luftvårdsarbetet samt utvecklingen inom energianvändning och enskild uppvärmning.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål om utsläpp av marknära ozon för skydd av växtlighet införs. Befintliga delmål behålls eller revideras och får nya målår. Delmålet om svaveldioxid är uppnått och utgår.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Svaveldioxid	2005
Kvävedioxid	2010
Marknära ozon	2010
Flyktiga organiska ämnen	2010
Partiklar	2010
Bens[a]pyren	2015

Bara naturlig försurning

MILJÖKVALITETSMÅL TRE De försurande effekterna av nedfall och markanvändning skall underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen skall heller inte öka korrosionshastigheten i tekniska material eller kulturföremål och byggnader.

Miljömålsrådets bedömning

☹️🔗 *Det är mycket svårt eller inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet till 2020, även om ytterligare åtgärder sätts in. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv.*

Kraftigt minskade utsläpp av försurande svavel och kväve i Europa de senaste decennierna har lett till att försurningstillståndet i mark och vatten har förbättrats betydligt. Fram till år 2020 förväntas utsläppen minska ytterligare något och därmed väntas

också försurningsläget i skog och mark förbättras – men inte tillräckligt. Sjöfartens utsläpp på haven runt Sverige beräknas fortsätta att öka. Ökat uttag av biomassa från skogen kan leda till att skogsmarkens förmåga till återhämtning försämras och till att försurningspåverkan förvärras.

Vad krävs för att nå målet?

För att miljökvalitetsmålet ska kunna nås behöver ytterligare åtgärder vidtas. Målet kan inte nås med nationella åtgärder enbart; det krävs också internationell samverkan eftersom nedfallet kommer främst från källor utanför Sveriges gränser. Viktiga faktorer som påverkar möjligheterna att nå miljömålet är den internationella och nationella sjöfarten, energianvändningen i samhället, den ökande vägtrafiken och det allt intensivare skogsbruket.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Försurning av sjöar och vattendrag	2010
Försurning av skogsmark	före 2010
Utsläpp av svaveldioxid	2010
Utsläpp av kväveoxider	2010

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Nya delmål införs om skogsbrukets försurningspåverkan och utsläpp från sjöfarten. Befintliga delmål revideras och får nya målår. Delmålet om utsläpp av svaveldioxid är uppnått och utgår.

Giftfri miljö

MILJÖKVALITETSMÅL FYRA Miljön skall vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.

Halterna i miljön av kända miljögifter som dioxinlika ämnen, kvicksilver och kadmium kommer fortfarande att vara ett problem år 2020. Punktutsläppen av miljö- och hälso-skadliga ämnen har minskat, men produktionsvolymen har ökat. Detta gör diffusa och sekundära källor allt viktigare. Kunskapen om många ämnens farliga egenskaper och förekomst i miljön är dålig, och nya problemämnen identifieras löpande.

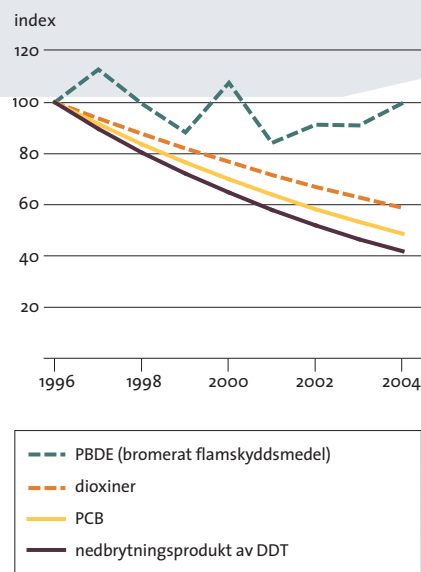
Arbetet för att minska riskerna i arbetsmiljön har varit framgångsrikt

men allergier och annan överkänslighet är fortfarande ett stort problem. Barns exponering för kemikalier under fosterstadiet och nyföddhetsperioden har väckt ökade farhågor under de senaste åren. Alltmer data tyder på att sådan exponering kan orsaka bestående förändringar i utvecklingen.

Vad krävs för att nå målet?

För att Giftfri miljö ska kunna nå räcker det inte med nationella åtgärder; det krävs förändringar inom EU och internationellt. Globaliseringen av produktion och handel har stor betydelse för utvecklingen. Användningen av farliga ämnen i varor måste minska, men samtidigt blir efterfrågan på kemiska produkter allt större. Svensk satsning på globalt

Miljöföroreningar i modersmjölk 1996–2004

KÄLLA: LIVSMEDELSVERKET

Halterna av långlivade organiska ämnen i modersmjölk minskar endast långsamt trots att både användningen och spridningen har begränsats.

kemikaliarbete är viktig för möjligheterna att nå målet, liksom skärpt lagstiftning och effektivare tillsyn samt svensk forskning på hög nivå.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål införs om oavsiktligt bildade ämnen. Befintliga delmål revideras och får nya målår. Delmålet om riktvärden för miljö-kvalitet har uppnåtts och utgår.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper	före 2010/2020
Information om farliga ämnen i varor	2010
Utfasning av farliga ämnen	2007/2010
Fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier	2010
Riktvärden för miljö-kvalitet	2010
Efterbehandling av förorenade områden	2010
Efterbehandling av förorenade områden	2005–2010/2050
Om dioxiner i livsmedel	2010
Om kadmium	2015

Skyddande ozonskikt

MILJÖKVALITETSMÅL FEM Ozonskiktet skall utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Miljömålsrådets bedömning

😊📈 Miljökvalitetsmålet bedöms kunna nås till 2020. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv.

Koncentrationerna av ozonnedbrytande ämnen i atmosfären minskar tack vare framgångsrikt internationellt arbete under Montrealprotokollet. Miljökvalitetsmålet bedöms därmed för första gången kunna nås. Den totala mängden ozon är dock fortfarande 3,5 procent lägre än innan ozonnedbrytande ämnen började släppas ut i atmosfären.

Ämnen som bryter ned ozonskiktet innehåller antingen klor eller brom. Sådana ämnen har tidigare använts som drivgas i sprayförpackningar och som köldmedium i kyl-, frys- och andra klimatanläggningar. Ämnen som bryter ner ozonskiktet har även använts vid tillverkning av skumplaster för isolering och i brandsläckare.

Ozonuttunningen har varit konstant under 2002–2005 vilket antyder att atmosfärens ozonhalt har slutat att sjunka. Utvecklingen kan kopplas till att halterna av ozonnedbrytande ämnen i den övre atmosfären samtidigt har minskat. Fullständig återhämtning av ozonskiktet bedöms dock kunna uppnås först bortom 2050.

Den svenska avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen går enligt planen, men ämnena finns kvar i vissa produkter och varor.

Vad krävs för att nå målet?

Att uppfylla miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt förutsätter fortsatt internationellt samarbete och att beslutade regelverk efterlevs. Montrealprotokollets bindande överenskommelser för minskad användning och produktion av ozonnedbrytande ämnen är centrala för måluppfyllelsen.

Viktiga faktorer som påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet är förutom framgångsrikt arbete under Montrealprotokollet även att en effektiv kombination av styrmedel används och tekniska lösningar utvecklas för att fasa ut och omhänderta material som innehåller ozonnedbrytande ämnen (till exem-

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Utsläpp av ozonnedbrytande ämnen	2010

pel isoleringsmaterial). Dessutom krävs insatser för att utveckla ersättningsmedel.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Delmålet om utsläpp av ozonnedbrytande ämnen bedöms kunna klaras till 2010 och föreslås utgå därefter. Arbetet för att nå miljökvalitetsmålet bedöms kunna fortsätta effektivt utan delmål.

Säker strålmiljö

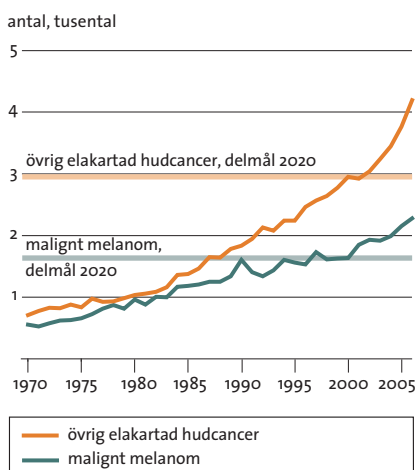
MILJÖKVALITETSMÅL SEX Människors hälsa och den biologiska mångfalden skall skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ Målet är möjligt att nå till 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.

Utsläppen av radioaktiva ämnen är begränsade och stråldoserna till allmänheten från enskilda verksamheter bedöms vara försumbara. I fråga om kontroll av riskerna med elektromagnetiska fält (EMF) bedöms utvecklingen vara positiv. Elektromagnetiska fält uppstår exempelvis kring kraftledningar, trådlöst bredband och 3G-teknik. Delmålet för EMF bedöms nås eftersom riskerna kartläggs och åtgärdas.

Antal nya fall av elakartad hudcancer 1970–2006

KÄLLA: SOCIALSTYRELSENS STATISTIKDATABASER

Antalet fall av hudcancer fortsätter att öka i Sverige. Insatser för att förändra attityder och solvanor är viktigt för att vända trenden.

För delmålet om hudcancer ser det dock inte lika positivt ut. Antalet fall fortsätter att öka och delmålet bedöms som mycket svårt att uppnå.

Vad krävs för att nå målet?

Det är svårt att bedöma vad som återstår innan målet har nåtts. På vissa områden finns brister i kunskapen om påverkan och risker. Det gäller till exempel strålskyddet för växt- och djurlivet. På andra områden pågår fortfarande utvecklingsarbete, till exempel i fråga om hur det radioaktiva avfallet ska slutförvaras.

Viktiga faktorer som kan påverka möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet är svårigheten att påverka människors exponering för UV-strålning, användningen av radioaktiva ämnen för kriminella syften eller terrordåd, utvecklingen av verksamheter med strålning (bland annat inom sjukvård, industri och forsk-

ning), den nationella strålskyddsberedskapen, lösningen på frågan om omhändertagande av radioaktivt avfall samt efterfrågan på tillämpningar som inbegriper EMF.

Även samhällets elberoende kan påverka målet, eftersom ungefär hälften av elanvändningen täcks genom kärnkraft. Elberoendet kan därmed förorsaka utsläpp och spridning av radioaktiva ämnen.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Radioaktiva ämnen	2010
Hudcancer	2020
Elektromagnetiska fält	kontinuerligt

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål om omhändertagande av radioaktivt avfall ersätter befintligt mål om radioaktiva ämnen. Övriga befintliga delmål revideras eller behålls oförändrade.

Ingen övergödning

MILJÖKVALITETSMÅL SJU Halterna av gödande ämnen i mark och vatten skall inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ *Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.*

Utsläppen av övergödande ämnen till både luft och vatten minskar men tillståndet i miljön förbättras inte i motsvarande grad. De största problemen finns i havsmiljön, där algblomningarna bedöms ha ökat i både antal och omfattning som en följd av övergödningen. År 2005 och 2006 skedde mycket kraftiga blomningar i Östersjön; 2006 års algblomning var den kraftigaste på tio år. Syrgas- och svavelväteförhållandena i norra och västra Gotlandsbassängen var de sämsta som någonsin uppmätts.

Samtidigt som tillståndet ännu inte visar någon storskalig förbättring minskar utsläppen till både luft och vatten i såväl Sverige som delar av Europa. Halterna av näringsämnen minskar i jordbruksdominerade vattendrag i södra Sverige, och prognoserna pekar på fortsatta minskningar.

Vad krävs för att nå målet?

Även om miljö kvalitetsmålet inte kan nås till år 2020 bedömer Miljömålsrådet att det till dess är möjligt att skapa de förutsättningar som krävs för att målet ska kunna uppfyllas på sikt. Men detta förutsätter att samtliga länder inom Helsingfors-

kommissionen, HELCOM, genomför sina åtaganden inom aktionsplanen för Östersjön, BSAP.

Jordbrukets framtida utveckling får stor betydelse för möjligheterna att nå målet. Enskilda avlopp är ett annat viktigt område, med ett växande antal fritidshus som blir året-runtbostäder, otillräcklig tillsyn och bristande rening.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Utsläpp av fosforföreningar	2010
Utsläpp av kväveföreningar	2010
Utsläpp av ammoniak	2010
Utsläpp av kväveoxider	2010

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Inga nya delmål föreslås. Befintliga delmål revideras och får nya målår.

Levande sjöar och vattendrag

MILJÖKVALITETSMÅL ÅTTA Sjöar och vattendrag skall vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer skall bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion skall bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Miljömålsrådets bedömning

☹️🔧 Målet kan nås till 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv.

Utvecklingen är positiv för miljökvalitetsmålet, under förutsättning att länsstyrelsernas arbete med miljömålen fortsatt prioriteras och i vissa avseenden förstärks. Höjda anslag för naturvård tillsammans med strategier, förbättrat kunskapsunderlag och kommande arbete för att nå vattenförvaltningens mål om god vattenstatus väntas på sikt generera ökad biologisk mångfald och ökad hänsyn till natur- och kulturmiljövärden.

Miljökvalitetsmålet delmål om utsättning av djur och växter samt åtgärdsprogram för hotade arter har uppfyllts, och delmålet om restaurering av vattendrag kan nås om ytterligare åtgärder sätts in. Delmålen om skydd av natur- och kulturmiljöer och om vattenförsörjningsplaner blir dock mycket svåra att nå inom tidsramen, även om ytterligare åtgärder sätts in.

Vad krävs för att nå målet?

För att miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag ska kunna nås behöver ytterligare åtgärder vidtas. Hänsynen från de areella näringarna, särskilt jord- och skogsbruket, måste öka, och arbetet med att bevara kul-

tur- och naturmiljöer går för sakta. Andra betydelsefulla faktorer är vattenkraftens påverkan på den biologiska mångfalden, och strandnära byggande eftersom det påverkar djur- och växtlivet negativt. När ekologisk restaurering planeras och

genomförs behöver hänsyn tas också till värdefulla kulturmiljöer.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Inga nya delmål föreslås. Delmålet om åtgärdsprogram för hotade arter utgår, och frågor som rör detta omhändertas inom miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv. Övriga befintliga delmål revideras och får nya målår.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Skydd av natur- och kulturmiljöer	2005/2010
Restaurering av vattendrag	2005/2010
Vattenförsörjningsplaner	2009
Utsättning av djur och växter	2005
Åtgärdsprogram för hotade arter	2005

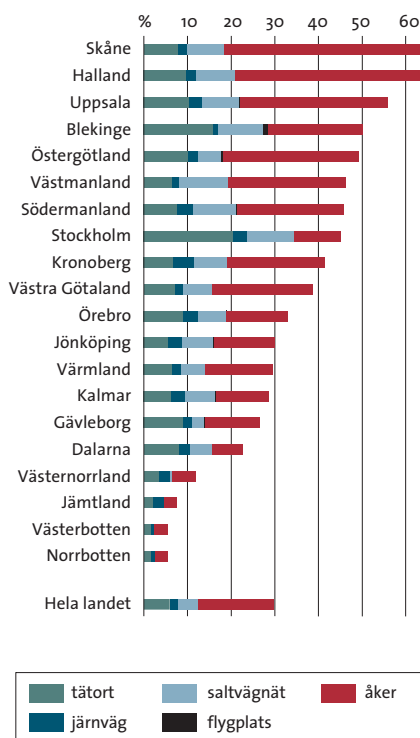
Grundvatten av god kvalitet

MILJÖKVALITETSMÅL NIO Grundvattnet skall ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ Miljökvalitetsmålet är möjligt att nå till år 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.

Markanvändning på sand- och grusförekomster med viktiga grundvattenresurser

KÄLLA: SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING, SGU-RAPPORT 2006:4

Sand- och grusavlagringar utgör viktiga magasin för våra grundvattenförekomster. Verksamheter på markytan kan påverka grundvattnets kvantitet eller kvalitet.

Genom de nya vattenmyndigheterna har både länsstyrelsernas och kommunernas insatser och engagemang för grundvattenfrågorna ökat. Även inom vägtransportsektorn, dricksvattenförsörjningen, jordbrukssektorn och brunnborrarbranschen pågår arbete som bidrar till att målet kan nås.

Det finns många exempel på förbättringar: mer avpassad vägsaltning, större försiktighet i användandet av bekämpningsmedel, bättre avpassad gödsling inom jord- och skogsbruket och betydligt minskad förurningsbelastning. Trögheter i mark- och grundvattensystemen gör dock att det tar tid för förbättringar att slå igenom, och troligtvis kommer höga halter av exempelvis nitrat att kvarstå i vissa grundvattenförekomster även efter år 2020. Kunskapsluckorna om grundvattnets kvalitet vad gäller föroreningar är dessutom fortfarande stora.

Vad krävs för att nå målet?

En förutsättning för att miljökvalitetsmålet ska nås är att vattenmyndigheternas övergripande åtgärdsprogram på regional och lokal nivå svarar upp mot de krav som ställs på vattenförvaltningen. Vid kommunalt planarbete samt hantering av vattenförsörjnings-, avlopps- och avfallsfrågor måste skyddet av grundvattnet beaktas.

Ett annat område med betydelse för målet är utvecklingen inom jord-

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Skydd av grundvattenförande geologiska formationer	2010
Grundvattennivåer	2010
Rent vatten för dricksvattenförsörjning	2010

bruket, eftersom gödselhantering, bekämpningsmedel och bevattning ofta försämrar grundvattenresursernas status. Även skogsbrukets utveckling, med till exempel ökad kvävegödsling, riskerar att påverka grundvattnet negativt.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål införs om enskild vattenförsörjning. Befintliga delmål revideras och får nya målår.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

MILJÖKVALITETSMÅL TIO Västerhavet och Östersjön skall ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden skall bevaras. Kust och skärgård skall ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård skall bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden skall skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ *Det blir mycket svårt eller inte möjligt att nå målet till år 2020, även om ytterligare åtgärder vidtas. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.*

Trots stora insatser under de senaste trettio åren är miljötillståndet i Östersjön och Västerhavet fortsatt dåligt. Läget är fortfarande mycket allvarligt för flera fiskarter och bestånd, och det finns problem med bifångster av såväl fisk som fåglar och marina däggdjur.

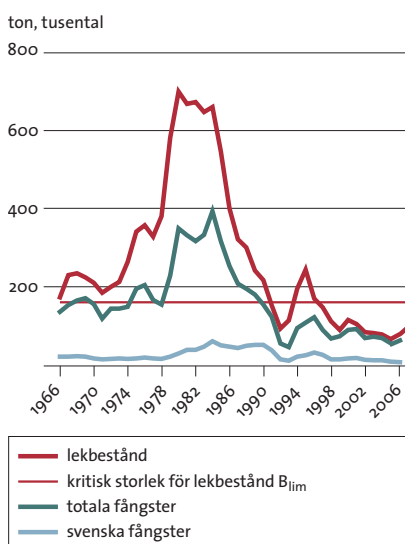
Vissa kust- och skärgårdsområden är utsatta för hårt tryck genom ökad bebyggelse, friluftsliv och turism. Andra områden avfolkas, vilket leder till igenväxna odlingslandskap och att byggnadskultur och unika upplevelsevärden förminskas eller förfaller.

Samtidigt finns också positiva trender; till exempel går arbetet med att bilda marina naturreservat och skapa fiskefria områden framåt, och de illegala utsläppen av olja i Östersjön blir allt färre.

Vad krävs för att nå målet?

Samarbetet inom EU och internationellt är avgörande för att Hav i balans samt levande kust och skärgård ska kunna nås. Sverige är

Torsk och torskfiske i Östersjön (östra beståndet) 1966–2007

KÄLLA: FISKERIVERKET

Torskbeståndet i östra Östersjön är allvarligt hotat. Den kritiska storleken på lekbeståndet har underskridits de senaste elva åren.

beroende av gränsöverskridande överenskommelser för att utsläppen till haven av giftiga och övergödande ämnen ska minska, för att genomföra nödvändiga regleringar inom fisket och för att öka miljöhänsynen inom sjöfarten. En framtida temperaturhöjning kan ge dramatiska förändringar med utspädd salthalt, förändrad artsammansättning och ökat läckage av närsalter.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Skydd av miljöer	2005/2015
Strategi för kulturarv och odlingslandskap	2005
Åtgärdsprogram för hotade marina arter	2005
Bifångster	2010
Uttag och återväxt av fisk	2008
Buller och andra störningar	2010
Utsläpp av olja och kemikalier	2010

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Nya delmål föreslås om restaurering av kustnära livsmiljöer respektive brukande av kust- och skärgårdslandskapet. Delmålen om buller och andra störningar och utsläpp av olja och kemikalier revideras och slås samman till ett nytt delmål om sjöfartens påverkan. Delmålet om en strategi för kulturarv och odlingslandskap har nåtts och utgår. Delmålet om hotade arter utgår, och frågor som rör detta omhändertas inom miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv. Övriga befintliga delmål revideras och får nya målår.

Myllrande våtmarker

MILJÖKVALITETSMÅL ELVA Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet skall bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

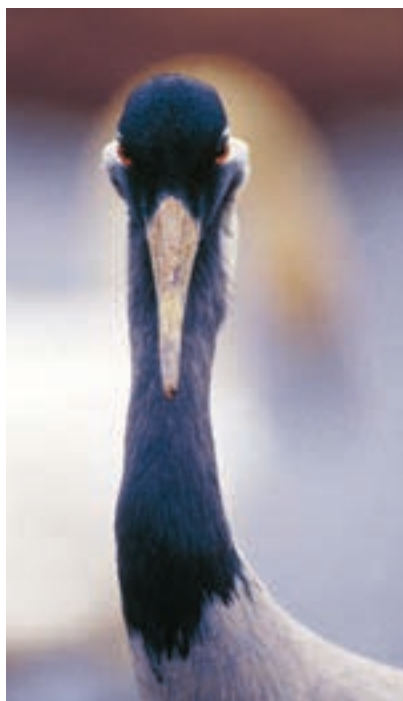
Miljömålsrådets bedömning

☹️🔧 Målet kan nås till 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv.

Arbetet med skydd av myrar och återskapande av våtmarker i odlingslandskapet går framåt, om än alltför långsamt. Även om tre viktiga delmål inte nås i tid ser situationen för Sveriges våtmarker ändå ganska ljus ut på lite längre sikt. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har reviderat "Myrskyddsplan för Sverige" och arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter rullar på.

Jord- och skogsbrukets hänsyn till vattenmiljöer och våtmarker kommer sannolikt att öka som följd av genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten. Regeringen har avsatt särskilda pengar för länsstyrelsernas arbete med att anlägga och restaurera våtmarker. Återskapande av våtmarker kan bli viktigt för att mildra effekterna av klimatförändringar och ändrade nederbördsmonster.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Strategi för skydd och skötsel	2005
Myrskyddsplanen	2010
Skogsbilvägar	2006
Våtmarker i odlingslandskapet	2010
Åtgärdsprogram för hotade arter	2005

Vad krävs för att nå målet?

Hänsynen till våtmarkerna måste öka, främst inom skogsbruket. Fler våtmarker behöver återskapas på rätt plats i odlingslandskapet, dels som livsmiljöer för djur och växter, dels för att minska övergödningen av havet. Dessutom behöver fler myrar skyddas och våtmarkernas kulturhistoriska värden inventeras.

Den kanske viktigaste faktorn som påverkar möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet är markägares kunskap och intresse både för att återskapa våtmarker och för att undvika våtmarksskador. Efterlevnaden

Anlagda och restaurerade våtmarker i odlingslandskapet 2000–2007

Not. Ackumulerade värden.

KÄLLA: JORDBRUKSVERKET'S DATABASER PROST OCH DAWA
SAMT UPPGIFTER FRÅN LÄNSSTYRELSE, SVENSK VÅTMARKSFOND OCH WWF

Arealen anlagd och restaurerad våtmark i odlingslandskapet ökar.

och tillsynen av befintlig lagstiftning är central, inte minst rörande skogsbrukets miljöhänsyn. Dessutom behövs politiska beslut om resurser för intrångsersättning och naturvårdsavtal för att skydda myrar.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Nya delmål om bevarande och hänsyn till våtmarker införs. Befintligt delmål om våtmarker i odlingslandskapet revideras. Delmålet om en strategi för skydd och skötsel är uppnått och utgår. Delmålet om åtgärdsprogram för hotade arter utgår, och frågor som rör detta omhändertas inom miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv.

Levande skogar

MILJÖKVALITETSMÅL TOLV Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ *Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till mååret 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.*

Flera motsatta trender pågår i svenska skogar. Skogens biologiska mångfald är till viss del fortsatt utsatt för utarmning. Skogsresursen nyttjas intensivt och avverkningsnivån är mycket hög, bland annat beroende på att efterfrågan på biobränsle ökar.

Avverkning av skogar med mycket höga naturvärden liksom fortsatt bristfällig hänsyn vid förnygringsavverkning påverkar mångfalden negativt. Ett flertal vanliga skogslevande arter minskar. Förnygrings-

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Långsiktigt skydd av skogsmark	2010
Förstärkt biologisk mångfald	2010
Skydd för kulturmiljövärden	2010
Åtgärdsprogram för hotade arter	2005

avverkning av naturskogsliknande bestånd är den enskilda åtgärd som bedöms hota flest arter. Samtidigt förbättras vissa grundförutsättningar för den biologiska mångfalden, såsom mängden död ved, förekomsten av grova träd, äldre lövrik skog etc.

Fornlämningar och andra kulturmiljövärden i svenska skogar utsätts för skador till följd av skogsbruk i oacceptabel omfattning.

Vad krävs för att nå målet?

Miljökvalitetsmålet Levande skogar kommer inte att nås i tid, men föreslagna delmål och åtgärder skapar förutsättningar för att målet kan nås senare. Förutom de föreslagna delmålen och åtgärderna behövs ytterligare förbättringar på lång sikt (efter år 2020). Bland annat behöver ytterligare cirka 500 000 ha skogsmark restaureras för att återskapa nödvändig mängd av skogstyper med höga naturvärden som i dag saknas. Volymen död ved behöver öka.

Viktiga faktorer som påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet är bland annat framtida efterfrågan på skogsråvara och skogsprodukter, tillgång till statliga medel för att ersätta markägare för formellt skydd av skog till exempel i form av naturreservat samt fortsatt arbete med miljöcertifieringssystem inom skogsnäringen.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Nya delmål införs för skötsel av skyddad skog, skydd av biologiskt värdefulla miljöer på produktiv skogsmark och hänsyn till vattenmiljöer i skogslandskapet. Delmålet om åtgärdsprogram för hotade arter utgår, och dessa frågor omhändertas inom miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv. Övriga befintliga delmål revideras och får nya målår.

Ett rikt odlingslandskap

MILJÖKVALITETSMÅL TRETTON Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Miljömålsrådets bedömning

☹️🔗 Målet kan nås till 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv.

Odlingslandskapets natur- och kulturvärden hotas av både igenväxning och intensifiering av jordbruket. Den totala arealen ängs- och betesmarker har dock utvecklats positivt under det senaste decenniet. För den biologiska mångfalden och de kulturhistoriska värdena sker förbättringar bland annat i form av ökade arealer skötta marker med höga värden. Samtidigt är många av odlingslandskapets arter hotade eller minskar.

Mångfalden av byggnader och bebyggelsemiljöer är utsatt för stora förändringar. Tillståndet för åkermarken och den långsiktiga produktionsförmågan är tillfredsställande.

Vad krävs för att nå målet?

Det är inte möjligt att bedöma hur långt det är kvar tills miljökvalitetsmålet är uppnått. Ytterligare kunskap om hur mycket marker eller hur omfattande åtgärder som behövs för att bevara natur- och kulturvärdena i odlingslandskapet krävs. Långsiktig finansiering av åtgärder är nödvändig.

Viktiga faktorer som påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet är EU:s gemensamma jordbrukspolitik, den ekonomiska och tekniska utvecklingen inom jordbruket samt landsbygdspolitiken och den allmänna landsbygdsutveck-

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Ängs- och betesmarker	2010
Småbiotoper	delvis 2005
Kulturbärande landskapselement	2010
Växtgenetiska resurser och inhemska husdjursraser	2010
Åtgärdsprogram för hotade arter	2006
Kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader	2005

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Nya delmål införs för åkerlandskapet, byggnader och bebyggelsemiljöer samt för ekologisk produktion. Delmålen om småbiotoper och kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader är helt eller delvis uppnådda och föreslås utgå. Delmålet om åtgärdsprogram för hotade arter utgår, och dessa frågor omhändertas inom miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv. Övriga befintliga delmål revideras och får nya målår.

lingen. Odlingslandskapets värden är beroende av att markerna brukas och av att det är attraktivt att leva och verka på landsbygden.

Storlagen fjällmiljö

MILJÖKVALITETSMÅL FJORTON Fjällen skall ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen skall bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden skall skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Miljömålsrådets bedömning

☹️🔗 *Målet kan nås till 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv.*

En positiv trend kan urskiljas för tillståndet i fjällmiljön. Skadorna på mark och vegetation som orsakas av terrängfordon har ökat obetydligt, och andelen sålda terrängskotrar med låg bullernivå har ökat markant vilket kommer att sänka bullernivåerna om utvecklingen fortsätter.

Det regionala miljö- och hus-hållningsprogram som gemensamt upprättats av länsstyrelserna har nu börjat tillämpas. Syftet är att förbättra förutsättningarna för hållbar

utveckling i fjällmiljön. Av särskild betydelse är den föreslagna modellen för samverkan kring fjällfrågor, fjällanpassad resurs- och utvecklingsplanering samt fortsatt kunskapsuppbyggnad.

Vad krävs för att nå målet?

De viktigaste faktorerna som påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet Storlagen fjällmiljö är mineralprospektering och provbrytning eftersom ansökningarna ökar, det ökande intresset för att bygga ut vindkraft samt störningar från terrängfordon där en växande turism väntas leda till att trafiken ökar. Det är av stor vikt att redan i dagsläget uppmärksamma och vidta

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Skador på mark och vegetation	2010
Buller	2010/2015
Natur- och kulturvärden	2010
Åtgärdsprogram för hotade arter	2005

nödvändiga åtgärder för att förhindra negativa effekter i fjällmiljön av ett förändrat klimat.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål införs om fjällandskapet. Delmålet om hotade arter utgår, och dessa frågor omhändertas inom miljökvalitetsmålet. Ett rikt växt- och djurliv. Övriga befintliga delmål revideras och får nya målår.

God bebyggd miljö

MILJÖKVALITETSMÅL FEMTON Städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Miljömålsrådets bedömning

☹️ ➡️ *Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.*

Att byggnader och bebyggelsestrukturer har lång livslängd gör att det

är svårt att redan till år 2020 komma tillrätta med de problem som finns idag med buller, dålig inomhusmiljö och lokalisering av verksamheter som ökar trafiken.

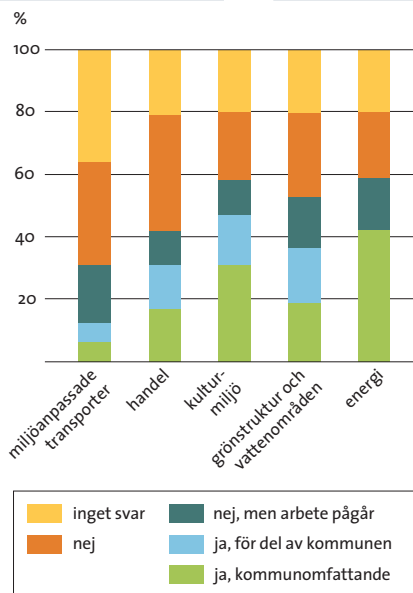
Ett annat problem är att bebyggelsens kulturhistoriska värden inte skyddas i tillräcklig omfattning.

Vad krävs för att nå målet?

För att nå målet behövs i flera fall bättre kunskap, till exempel om hur inomhusmiljön kan förbättras, om bebyggelsens kulturvärden och om hur dessa kan skyddas. Ny teknik kan ge oss mindre bullrande fordon och vägbanor och bättre energihushållning i våra hus. Men vi behöver också ändra livsstil. De för var och en små besluten om transportsätt till jobbet, inköp och energihushållning i hemmet får sammantaget stor effekt.

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Planeringsunderlag	2010
Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse	2010
Buller	2010
Uttag av naturgrus	2010
Avfall	2005–2015
Energianvändning m.m. i byggnader	2020/2050
God inomhusmiljö	2010/2015/2020

Andel av kommunerna som har program och strategier som behandlar miljöfrågorna i delmålet om planeringsunderlag 2007

Not. Energimyndighetens enkätundersökning 2006 redovisar att en betydligt högre andel av kommunerna har energiplaner.

KÄLLA: MILJÖMÅLSSENKÄTEN 2007, BOVERKET OCH RUS

Många kommuner saknar fortfarande program eller strategier för hur miljöfrågor ska beaktas i till exempel fysisk planering och samhällsbyggande.

En grov bedömning är att miljökvalitetsmålet skulle kunna nås till år 2050, om ytterligare åtgärder sätts in.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Inga nya delmål föreslås. Befintliga delmål revideras och får nya målår eller behålls oförändrade.

Ett rikt växt- och djurliv

MILJÖKVALITETSMÅL SEXTON Den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer skall värnas. Arter skall kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Miljömålsrådets bedömning

☹️➡️ *Målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020, även om ytterligare åtgärder sätts in. Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön.*

Trots åtgärder fortsätter förlusten av biologisk mångfald, både arter och ekosystem. Nyttjandet av biologiska resurser är inte hållbart. Det finns många arter vars populationer i dag inte är långsiktigt livskraftiga. För dessa räcker det inte att tillbakagången stoppas; de måste också öka i antal. I dagsläget är trenden för hotade arter dock den motsatta – de blir mer hotade. Kunskapen om ekosystemens funktioner och processer är i många fall fortfarande bristfällig.

Även om utvecklingen på alla nivåer skulle peka i rätt riktning i

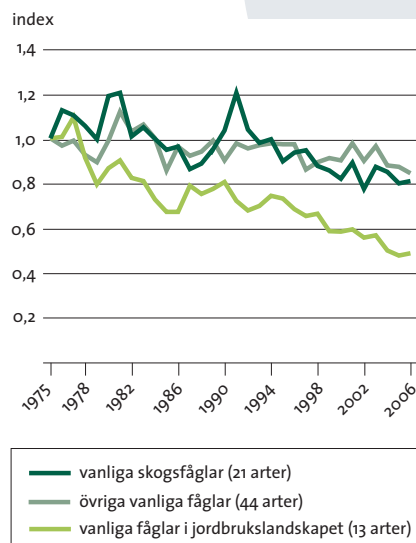
dag, är det inte givet att miljökvalitetsmålet nås till år 2020. För arter som till exempel är beroende av gamla, ihålliga träd kan det ta mycket lång tid att återfå eller återskapa livsmiljöer i tillräcklig mängd. Vissa arter kan finnas kvar lång tid efter att deras livsmiljöer har tappat den kvalitet som behövs för överlevnad på lång sikt.

Vad krävs för att nå målet?

Viktiga faktorer som påverkar möjligheterna att nå Ett rikt växt- och djurliv är överutnyttjandet av den

NUVARANDE DELMÅL	MÅLÅR
Hejdad förlust av biologisk mångfald	2010
Minskad andel hotade arter	2015
Hållbart nyttjande	2007/2010

Beståndsutveckling i Sverige för några vanliga fågelarter 1975–2006

KÄLLA: SVENSK HÄCKFÅGELTAXERING 2006

Många fågelarter som fortfarande räknas som vanliga har gått tillbaka mycket kraftigt på grund av förändringar i deras livsmiljöer.

biologiska mångfalden, negativa förändringar i livsmiljöerna och införseln av främmande arter. Klimatförändringarna i form av högre medeltemperatur och ändrade väderförhållanden kan komma att utsätta ekosystemen för nya eller mer intensiva prövningar.

FÖRSLAG TILL NYA OCH REVIDERADE DELMÅL

Ett nytt delmål införs om tätortsnära natur. Övriga befintliga delmål revideras eller behålls oförändrade.

Nu är det bråttom!

Miljöarbetet går framåt men alldeles för långsamt. Miljömålsrådets utvärdering 2008 visar att flera stora miljöproblem kommer att finnas kvar även efter år 2020.

För att nå miljökvalitetsmålen och stimulera till hållbar utveckling krävs en omfattande omställning i samhället. Produktionen av varor och tjänster måste bättre anpassas till vad naturen och ekosystemen tål, hushållningen med mark- och vattenresurser måste förbättras och vi behöver var och en förändra vanor och konsumtion så att vi lever mer miljövänligt.

Satsningar på mer miljöanpassade energisystem och infrastruktur krävs. Politisk beslutskraft behövs för att hantera intressekonflikter och för att prioritera mellan samhällets olika mål. Redan föreslagna eller beslutade åtgärder måste genomföras i större utsträckning än i dag.

Möjligheterna att nå de flesta miljökvalitetsmål är starkt beroende av vad som händer i vår omvärld. Det krävs därför både nationella och internationella åtgärder om miljömålen ska kunna nås.

Åtgärder och styrmedel för förändring

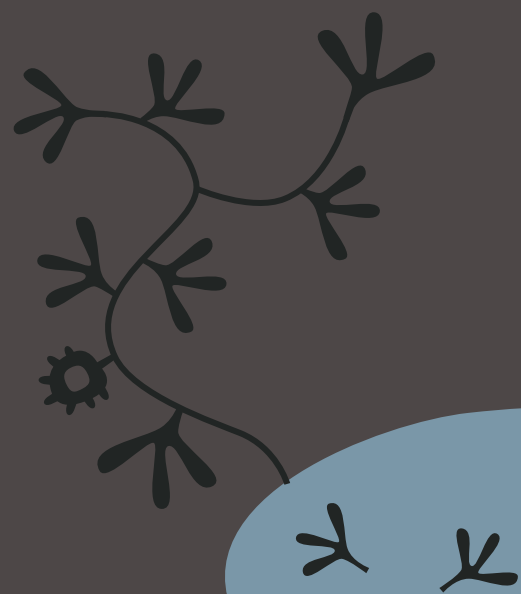
Tre åtgärdsstrategier vägleder arbetet med att uppnå miljökvalitetsmålen. Strategierna berör de verksamheter i samhället som ger upphov till merparten av dagens miljöproblem – och därmed de utmaningar som är särskilt viktiga att lösa för att miljömålen ska kunna nås. Inom respektive strategi presenteras ett stort antal förslag på åtgärder och styrmedel. Att genomföra dessa kommer att kosta staten mellan 5 och 10 miljarder kronor per år, men såväl ekonomiska som kvalitativa bedömningar pekar på att det är samhällsekonomiskt effektivt att

genomföra dem. Nyttan är därmed större än kostnaderna.

De tre åtgärdsstrategierna är:

1. *Effektivare energianvändning och transporter* – för att minska utsläppen från energi- och transportsektorerna samt öka andelen förnybar energi.
2. *Giftfria och resurssnåla kretslopp* – för att minska användningen av naturresurser, minska utsläppen av miljögifter och för att skapa energi- och materialsnåla kretslopp.
3. *Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö* – för att bevara den biologiska mångfalden och värdefulla kulturmiljöer och skydda människors hälsa samt för miljöanpassad fysisk planering och hållbar bebyggelsestruktur.

På följande tre uppslag kan du ta del av Miljömålsrådets förslag till åtgärder under respektive strategi. Den fullständiga utvärderingen med alla förslag finns att ladda ner på Miljömålsportalen, www.miljomal.nu.

Effektivare energianvändning och transporter

Effektivare energianvändning och transporter är avgörande för att nå flera av miljökvalitetsmålen. Det gäller främst Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Frisk luft och God bebyggd miljö.

Miljömålsrådet föreslår därför en rad åtgärder och närmare 50 nya eller förändrade styrmedel i strategin för *Effektivare energianvändning och transporter*. Strategin har genomgående ett internationellt perspektiv eftersom möjligheterna att nå de berörda målen till stor del är beroende av det internationella arbetet.

Arbetet inom strategin för Effektivare energianvändning och transporter har genomförts av Banverket, Energimyndigheten, Luftfartsstyrelsen, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket och Vägverket.

Viktiga åtgärder och styrmedel

Det krävs kraftfulla åtgärder och styrmedel för att begränsa utsläppsökningen till följd av ökad energianvändning fram till år 2020. Utan ytterligare åtgärder bedöms annars utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion, industri och transporter öka kraftigt. Utsläppsökningen av koldioxid från internationell sjöfart väntas bli mycket kraftig, och sjöfarten väntas även fortsätta öka utsläppen av svavel och kväve.

Miljömålsrådet prioriterar ekonomiska styrmedel, men förslagen kompletteras med bland annat administrativa och informativa styrmedel.

1. Effektivare energianvändning

Åtgärder för att nå en generell energieffektivisering är högst prioriterade. Det gäller både inom industri, bostäder och service samt för personresor och godstransporter.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Höjd skatt på bensin och diesel (75 öre, räkna upp med BNP).
- Ökad koldioxiddifferentiering av fordonsskatten.
- Kilometerskatt för godstransporter på väg.
- Uppbyggnad av kunskap om transporteffektiv samhällsplanering.
- Statlig satsning på kollektivtrafik.
- Vidareutveckling av konsumentinformation till nybilsköpare.
- Bättre regional samordning av samhällets miljömål med kommunens planering.
- Bidrag till effektivisering av belysningen på kommunala vägnätet.
- Effektivare handel med utsläppsrätter för energiintensiv industri samt el- och fjärrvärmeproduktion.

2. Ökad andel förnybar energi

Åtgärder krävs för att öka användningen av förnybara och flödande energikällor som till exempel sol- och vindkraft. Dessa energikällor är högst prioriterade följt av bioenergi som har en stor potential. Andelen förnybar energi bör öka inom tillförsel av el och värme.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Förenklad tillståndsgivning för vindkraft.
- Förlängt stöd till solvärme.
- Stöd till EU:s arbete med certifiering av biodrivmedel.

3. Minskade utsläpp av kväve och svavel

Åtgärder krävs för att minska utsläppen av kväveoxider från stationära källor, vägtransporter och arbetsmaskiner samt för minskade utsläpp av kväve- och svaveloxider från sjöfarten.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Breddning till fler anläggningar och en höjning av kväveoxidavgiften.
- Renare arbetsmaskiner genom upphandlingskrav.
- Skärpta krav för svavelhalt i bränsle och skärpta regler för kväveoxidutsläpp från fartyg internationellt.

4. Bättre luftkvalitet

Åtgärder krävs för att minska halten av luftföroreningar, det gäller till exempel att minska utsläppen från småskalig vedeldning och från dubbdäcksanvändningen.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Utredning av omfattningen av utsläppen från småskalig vedeldning. Därefter ges till exempel bidrag för att byta ut undermåliga pannor eller så införs differentierad miljöavgift utifrån pannors miljöprestanda.
- Skatt på nya dubbdäck (50 kr/däck) kombinerat med krav på ökat mönsterdjup.
- Miljöklassning av snöskotrar och andra arbetsmaskiner.

5. Minskat trafikbuller

Åtgärder krävs för att minska bullret från trafiken.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Skärpt regelverk för tystare fordon och däck inom EU.
- Information för ökad användning av tystare fordon och däck.

- Skärpta bullerkrav på järnvägsfordon.
- Utveckling och införande av bullerkomponent i banavgift.
- Utveckling av de statliga bidragen till kommuner för bulleråtgärder.

Giftfria och resurssnåla kretslopp

Kretsloppsprincipen är central för ett hållbart samhälle och för uppfyllelsen av flera miljökvalitetsmål. Det gäller främst Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Saker strålmiljö, Ingen övergödning, God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan.

Många miljöproblem har direkt eller indirekt att göra med flödet och användningen av naturresurser i samhället, och beror på vår produktion och konsumtion av varor och tjänster. Strategin för *Giftfria och resurssnåla kretslopp* fokuserar på att det som utvinns ur naturen ska kunna användas, återanvändas, återvinnas och slutligt omhändertas med minsta möjliga resursförbrukning och utan att naturen skadas – den så kallade kretsloppsprincipen.

Viktiga åtgärdsområden

En rad åtgärder behöver vidtas för att främja utvecklingen mot giftfria och resurssnåla kretslopp. Både produktionsmönster och konsumtionsvanor måste förändras. Utvecklingen är på god väg men ytterligare åtgärder krävs, inte minst vad gäller hållbar resursförbrukning där utvecklingen går för sakta eller till och med åt fel håll för vår totala förbrukning av vissa naturresurser.

1. Genomför och utveckla redan beslutade styrmedel

Regelutvecklingen inom miljöpolitiken har pågått under lång tid, både nationellt och internationellt. På många områden behövs därför inte fler regler, men tillämpningen av dem måste förbättras. Ofta hand-

Arbetet inom strategin för Giftfria och resurssnåla kretslopp har genomförts av Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Boverket, Statens strålskyddsinstitut, Sveriges geologiska undersökning och Socialstyrelsen.

lar det om att säkra effektiva regler och god efterlevnad, exempelvis inom avfallshantering och enskilda avlopp. Det kan också handla om att verka för att krav införs i befintliga regelverk, till exempel så att användningen av farliga ämnen i varor verkligen minskar.

2. Det krävs internationella lösningar

Mål som är internationellt beroende behöver följas upp så att vi är säkra på att vi löser miljöproblemen och inte bara flyttar dem utomlands. Särskilda indikatorer som mäter miljöpåverkan i andra länder av svensk konsumtion behöver utvecklas. Sveriges internationella arbete bör inriktas på att mer systematiskt bidra till att de svenska miljömålen nås.

3. Det krävs förändrade produktions- och konsumtionsmönster

För att nå flera av miljömålen krävs att produktion och konsumtion förändras i Sverige och i andra delar av världen. Det är en stor utmaning. Åtgärder bör genomföras för att staten, landstingen och kommunerna ska bli föredömen i miljöarbetet,

exempelvis genom att ställa tydliga miljökrav vid upphandling av varor och tjänster. Men det är också viktigt att näringsliv och konsumenterna vidtar liknande åtgärder. Miljöanpassade kostråd kan till exempel underlätta för konsumenterna att välja mat som bidrar till minskad miljöpåverkan.

4. Minska livsmedelskedjans och byggsektorns miljöpåverkan

Åtgärder krävs för att minska den negativa miljöpåverkan från livsmedelskedjan och byggsektorn. De centrala myndigheterna för bygg-, fastighets- och anläggningssektorn samt livsmedelssektorn bör få ett tydligare helhetsansvar för miljöutvecklingen. Åtgärder behövs som minskar svinn från livsmedelsked-

jan, och hushållningen med råvaror och energi inom bygg- och fastighetssektorn behöver förbättras.

5. Öka samordningen i miljöarbetet

Åtgärder krävs för att öka samverkan mellan myndigheter och andra aktörer på olika nivåer i samhället för att därmed effektivisera miljöarbetet. Tre områden pekas särskilt ut: regelverken för varor, kemikalier och avfall, livsmedelssektorn samt bygg-, fastighets- och anläggningssektorn. Insatserna behöver också öka så att regler länkas ihop mer effektivt på internationell nivå.

6. Det behövs mer kunskap

Åtgärder krävs för att öka kunskapen om hur miljö kvalitetsmålen kan

nås. Statens anslag till forskning bör tydligare inriktas på att bidra till ett hållbart samhälle. Ett nytt kunskapscentrum föreslås för att påskynda utvecklingen mot hållbar produktion och användning av kemikalier.

Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö

Svårigheten att nå flera av miljömålen kommer av att ekosystem och naturresurser överutnyttjas eller att människans brukande medför försämringar i miljön. Det gäller till exempel Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö samt Ett rikt växt- och djurliv.

Inom strategin för *Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö* presenterar Miljömålsrådet en rad förslag för att förbättra hushållningen med mark, vatten och bebyggd miljö. Bland annat behöver den fysiska planeringen förbättras och hänsynen inom de areella näringarna öka. Värdefulla miljöer måste skyddas och restaureras. Rådet framhåller sambandet mellan hänsyn och skydd; om

Arbetet inom hushållningsstrategin har genomförts av Naturvårdsverket, Boverket, Fiskeriverket, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Riksantikvarieämbetet, Socialstyrelsen, Energimyndigheten och Vägverket.

tillräcklig hänsyn tas minskar också behovet av formellt skydd.

Viktiga åtgärder och styrmedel

Att fokusera på hänsyn, skydd och planering skapar goda förutsättningar för ökad samverkan mellan näringsliv, statliga myndigheter och kommuner. Bättre planering och ökad hänsyn kan minska kraven på skydd och restriktioner. För att miljömålen ska ge tydligare prägel åt samhället behöver man gemensamt utveckla metoder för att värdera ekosystemtjänster, biologisk mångfald och kulturarv samt för att göra avvägningar mellan olika anspråk på mark och vatten. Detta kan bli än mer aktuellt när verksamheter behöver anpassas till ett förändrat klimat.

1. Miljöanpassad planering

Åtgärder som syftar till att miljöanpassa fysisk planering, samhällsbyggnad och regional utveckling. Fysisk planering är bland annat kommunernas arbete med översiktplaner för hur mark och vatten ska användas och hur bebyggelsen ska utvecklas.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Ekonomiskt stöd för miljömålsanknutet kunskapsutvecklingsprogram till

kommuner och länsstyrelser, för att öka kompetensen om miljö- och hälsofrågor hos handläggare och politiker och utveckla ideella krafters resurser.

- Förbättrat samråd mellan länsstyrelser och kommuner för bättre tillämpning av plan- och bygglagen och ökad miljöhänsyn i planer och beslut.
- Kriterier för miljöanpassat byggande och vägledning till kommuner om miljökrav vid byggande för att gynna människors hälsa och miljön.

2. Förbättrad hänsyn

Åtgärder som syftar till att utveckla och förbättra hänsynen till miljön inom de areella näringarna, samhällsbyggnaden och infrastruktursektorn.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Ekonomisk ersättning, rådgivning och information för att öka den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena i odlingslandskapet samt minska övergödningen från jordbruket, genom till exempel skötsel av landskapselement, skyddszoner och odling av fånggrödor.
- Information, rådgivning och tydligare lagstiftning för att öka den biologiska mångfalden och minska skador på natur- och kulturmiljövärden i skogen, genom till exempel kantzoner mot vattendrag, färre skogsbilvägar och lövrikare skogar.
- Subvention av selektiva fångstredskap och bidrag till fartygsskrotning och miljöcertifiering för att anpassa uttaget av fisk och minska bifångsterna av fåglar och däggdjur inom fisket.

3. Skydd och bevarande

Åtgärder som syftar till att långsiktigt skydda och bevara natur- och kulturmiljöer.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Ökade anslag för skydd och skötsel av skyddsvärd skogsmark och tätortsnära natur.
- Anslag för skydd och rådgivning samt resurser till länsstyrelserna för att bevara marina miljöer och bilda ett nationellt nätverk av marina skyddade områden.
- Miljöersättning, information och rådgivning till lantbrukare för skötsel av ängs- och betesmarker samt för kulturmiljövården och fåbodrar.

4. Återskapande och restaurering

Åtgärder som syftar till att restaurera eller återskapa naturtyper och kulturhistoriska strukturer för att återfå förlorade funktioner eller värden i landskapet.

EXEMPEL PÅ FÖRESLAGNA STYRMEDEL:

- Ekonomiskt stöd för återskapande av våtmarker i odlingslandskapet samt resurser till länsstyrelserna för att arbeta uppsökande med rådgivning till markägare.
- Effektiviserad juridisk prövning och tillsyn samt förstärkt stöd till länsstyrelserna för att restaurera sjöar och vattendrag.
- Regionövergripande åtgärdsprogram och anslag för att restaurera störda havs- och kustmiljöer.

Fler behöver göra mer!

Arbetet med miljömålen är ett stort samverkansprojekt. Men för att de ska kunna nås måste arbetet ännu tydligare integreras i samhällets olika verksamheter – på alla nivåer.

En långsiktigt hållbar miljö kräver insatser från alla i samhället – från offentlig förvaltning och näringsliv till organisationer och enskilda människor. Målen skapar förutsättningar för detta, men roller och ansvar kan göras tydligare.

Insatser nationellt...

Miljömålsrådet anser att *länsstyrelser* och *regionförbund* i större utsträckning behöver utgå från miljömålen i arbetet med att ta fram regionala

utvecklingsprogram och vid infrastrukturessatsningar.

Kommunerna bör väga in miljömålen och miljöaspekterna bättre i de kommunala besluten, och i högre grad tillämpa målen inom bland annat samhällsplaneringen och i tillsyn enligt miljöbalken.

Även *näringslivet* skulle kunna använda miljömålen i högre grad, till exempel inom företagens egna miljölednings-system.

Konsumenterna måste få större möjligheter att handla och leva mer miljöanpassat, till exempel genom tydlig miljömärkning av varor. Miljö- och hållbarhetsfrågorna bör få större plats i utbildningar på alla nivåer.

...och internationellt

Många av miljö kvalitetsmålen har internationella kopplingar. För att nå dem krävs insatser för att minska utsläpp och annan miljöpåverkan även i andra länder. Samtidigt påverkar svensk produktion och konsumtion andra länders miljö.

Miljömålsrådet anser att målen kan driva på utvecklingen för hållbarhet även utanför Sverige, och att regeringen i större utsträckning kan använda miljömålen som utgångspunkt vid förhandlingar både inom EU och internationellt.

Det krävs beslutskraft både nationellt och i det internationella samarbetet om miljö kvalitetsmålen och en hållbar utveckling ska kunna nås!

Vad händer framåt?

Miljömålsrådets utvärdering av miljömålen 2008 *Miljömålen – nu är det bråttom!* överlämnades till regeringen den 31 mars. Utvärderingen är ett underlag för regeringens proposition om miljömålen. Propositionen behandlas av riksdagen som också fattar beslut. Den fullständiga utvärderingen med alla förslag finns att ladda hem från Naturvårdsverkets webbhandel, www.naturvardsverket.se/bokhandeln och på www.miljomal.nu.

UTGIVARE: Naturvårdsverket

BESTÄLLNINGSADRESS: CM-Gruppen, Box 11093, 161 11 Bromma

ORDERTELEFON: 08 5059 3340 ORDERFAX: 08 5059 3399

E-POST: natur@cm.se INTERNET: www.naturvardsverket.se/bokhandeln

ISBN 978-91-620-8321-2 ISSN 1654-4641

© Naturvårdsverket

REDAKTÖRER: Susanne Liljenström/Ekografen och Maria Kvarnbäck/Precis Kommunikation

ILLUSTRATIONER TILL MILJÖMÅL: Tobias Flygar

ÖVRIGA ILLUSTRATIONER: AB Typoform/Ann Sjögren

FOTO OMSLAG: Stefan Isaksson/briljans.se

FOTO INLAGA: s. 3 Johnny Franzén/Johnér Bildbyrå AB, s. 4 Kentaroo Tryman/Naturbild AB, s. 5 Nils Almgren/Karlstad kommun, s. 6, 12, 15, 16, 19, 22, 23, 26, 27 Scanpix, s. 9 Future Image Bank, s. 11 Hans Bjurling/Johnér Bildbyrå AB, s. 13 Erik Olsson/Etsabild AB, s. 14 Susanna Blåvarg/Johnér Bildbyrå AB, s. 17 Jonn/Johnér Bildbyrå AB, s. 20 Kenneth Bengtsson/Naturbild AB, s. 21 Tore Hagman/Naturfotograferna, s. 24, 30 Pär Brännström/Naturbild AB, s. 28 Nordic Photos/Helena Närä, s. 29 Göran Nyrén/Naturbild AB, s. 31 Bengt Hedberg/Naturbild AB, s. 32 Workbook Stock

GRAFISK FORM: AB Typoform/Marie Peterson

TRYCK: Davidsons Tryckeri AB, Taberg Media Group

UPPLAGA: 11 000 ex

Skriften ges också ut på engelska, ISBN 978-91-620-8324-3.

Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv. Det är exempel på de sexton miljö kvalitetsmål som vägleder det svenska miljöarbetet och som ska bidra till att styra utvecklingen så att även kommande generationer kan växa upp i en frisk och hälsosam livsmiljö. Målen berör alla viktiga miljöfrågor och ger underlag för de åtgärder som krävs för att miljö-tillståndet ska förbättras.

Miljö kvalitetsmålen är beslutade av riksdagen och ska nås till år 2020. Visionen är att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta. Målen kräver insatser från alla i samhället – från offentlig förvaltning och näringsliv till organisationer och enskilda människor. Denna skrift ger en kort presentation av miljö kvalitetsmålen och arbetet för att nå dem, och sammanfattar Miljö målsrådets utvärdering 2008 *Miljö målen – nu är det bråttom!*.

Mer information om de svenska miljö målen och arbetet för att nå dem finner du på Miljö målsportalen www.miljomal.nu. Där kan du också ladda ner den fullständiga versionen av Miljö målsrådets utvärdering 2008, samt det material som legat till underlag för utvärderingen.

MILJÖMÅLEN I KORTHET ÄR EN SKRIFT FRÅN MILJÖMÅLSRÅDET. MILJÖMÅLSRÅDET FÖLJER HUR MILJÖTILLSTÅNDET UTVECKLAS OCH UTVÄRDERAR VART FJÄRDE ÅR HUR ARBETET FÖR ATT NÅ MÅLEN GÅR. RÅDET HAR UTSETTS AV REGERINGEN.

ISBN 978-91-620-8321-2
ISSN 1654-4641